

NYCKELPOSTEN

3 - 1991

FÖRENINGEN NYCKELHARPAN

NYCKELPOSTEN 1 / 93

Upplaga 600 exemplar.

Medlemsblad för Föreningen Nyckelharpan
Utkommer med 3 nr per år. Medlems- / årsavgift:
75:-/år för endast Nyckelposten resp 125:-/år för
fullt medlemskap. PG nr 491 82 94-2.

REDAKTION:

Sven Nordin

Vallavägen 38, 136 41 Haninge

tel. hem 08-777 07 27, arb 08-707 53 43, mobiltelefon 010-2 18 08 42

OBS nytt nummer

FÖRENINGEN NYCKELHARPANS STYRELSE :

Christer Kvarne, ordförande

Götgatan 107A, 116 62 Stockholm tel 08-641 25 12, arb 08-789 82 21

Övriga ordinarie styrelsemedlemmar:

Skr. : Ingemar Aronsson

Ledamöter: Ulla Brandt Bertil Svensk

Kassör: Lotta Nyholm

Suppleanter: Eivor Erkas och Olle Nordin

Adressändring sändes till:
Bertil Svensk,
Hagagatan 14, 2 tr ög
113 48 Stockholm.

.....
Föreningen Nyckelharpan och
Nyckelposten ber att få hälsa alla
nya medlemmar hjärtligt
välkomna i föreningen!
.....

OMSLAGSBILDEN FÖRESTÄLLER :

"Gammeltidning"

Fotomontage av:

Sven Nordin

(se f ö sidan 14)

Det är positivt och roligt att det strömmar in bidrag till Nyckelposten. Det ser förtvivlat dåligt ut i början men ju närmare sista inlämningsdagen kommer, desto större blir flödet.

I detta nummer finns bl a att läsa om hur det gick till på "spelmanstäflingar" i början på seklet. Likaså om hur näcken har påverkat folktron och spelmanen. Finns han i dag? Det blir en Skansendag i år också!

En fråga har kommit till redaktionen; skall Nyckelposten drivas som separat tidning utanför föreningen Nyckelharpan? Vad tycker DU? Skriv och tyck.

Och så lite tekniskt:

Snälla, försök att respektera manusstoppdatum, eftersom några bidrag är insända i god tid och således "datumberoende" (tex kursanmälningar). Dessa bidrag blir lidande om inte manusstopp-tiden respekteras.

Om Du skickar in urklipp ur någon skrift vore det bra att Du har utgivarens och/eller författarens tillstånd att återge materialet i Nyckelposten. Enmansredaktionen hinner inte ta kontakt med ansvarig utgivare eller författare.

Insänt material kan bestå av handskrift, maskinskrift eller diskett. Om Du själv vill montera materialet se då till att det finns ordentliga marginaler, särskilt på övre de-

len, för sidnumreringens skull.

Det måste vara stark svärta på originalet för att det skall kunna tryckas direkt. Monteringen sker lämpligen i skala 1:1 alltså samma storlek som det blir i tidningen. Fotografier skall inte monteras, då dessa lämnas för rastering innan tryckning.

TACK alla Ni som lämnat bidrag till detta nummer!

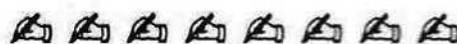
red

INNEHÅLLSFÖRTECKNING:

- Sidan 3 . Redaktören har ordet
- Sidan 4 . Ruth & Kurt Flintberg
- Sidan 6 . - " -
- Sidan 7 . Lyssnat på
- Sidan 9 . Eric Sahlströms Stipendium **PRESTOPP**
- Sidan 10. Spelman i forsen
- Sidan 12. Byggtips "Fila nycklar"
- Sidan 14. Saxat ur "Gammeltidningar"
- Sidan 19. Om Skansendagen 1993
- Sidan 20. Insändare om Boktips
- Sidan 21. Limerickar
- Sidan 22. Byggtips "C-bas blir: D/G-bas"
- Sidan 23. Jaktsignal + Limerickar
- Sidan 24. Byggtips "Om stalltryck"
- Sidan 25. Korsordstävling
- Sidan 26. Svartlösa Härads Spelmanslag
- Sidan 27. Bertil Svensk's Bildsida
- Sidan 28-32 Medlemsförteckning (som fortsätter i nästa nummer) **PRESTOPP**

Nästa manusstopp
14:e JUNI -93

NYCKELHARP- och FIOLBYGGARSKONST.

När jag läste Esbjörn Hogmarks artikel "Varför får vi inte fram fler duktiga harpbyggare" i tidskriften "Nyckelposten" nr 3 - 1992" så kom jag särskilt att tänka på violinbyggarna Gustav Hammarlund (1897-1985) i Torna Hällestad och Gunnar Sanborn (1901-1988) i Sävedalen.

I slutet av 1960-talet vid ett av mina många besök hos Gustav Hammarlund i Torna Hällestad, några mil öster om Lund sade han bl.a. "att bygga snickarefioler, det kan vi, men det gäller att få fram den fina tonen" många stråkinstrument kan bli bättre! Det krävs mycket tålmodsprövande arbete, stor konstskicklighet och inte minst en tränad hörsel för att utforma dem, ja, alla våra sinnen måste samverka. Alltså räcker det inte längre med ett till ytterlighet fulländat utseende - det stora intresset gäller sökandet efter "tonen"! Man bör vidare enligt Hammarlund söka efter en stråke, som har samma ton som instrumentet och med andra ord vara "avstämd".

Hos Gustav Hammarlund fick teori och praktik samverka. Med konstruktionfantasi, en följd av övade sinnen och ett genom ren tålmodigt prövande och analyserande tog han sig fram till ett sätt att bygga fioler, som ger hög och jämn kvalitet.

Alla instrument ger villigt ifrån sig en bärig och behaglig ton. Deras konstruktion har styrka utan onödig vikt, en egenskap, som alltid hos verktyg är tilltalande för öga och hand. Hans materialkunnande var större än en finsnickares.

1977 blev han Malmöhus Läns Landstings kulturstipendiat för sina goda resultat inom fiolbyggeriet och tidskriften "Slöjd och Ton" - medlemsblad för Nordisk Violinbyggareförening skrev, att Gustav Hammarlund var en av Sveriges bästa violinbyggare. Hans instrument är av internationell klass.

Den 17 juni 1982 gjorde musikradion genom Svante Milles vid Sveriges Riksradio i Malmö ett intressant program om den då 85-åriga Gustav Hammarlund.

Gustav Hammarlund har gjort viktiga rön betr. just bågens betydelse vid avstämning av stråkinstrument. Violinens ytor är om bekant rundade, härigenom kan man ändra på de olika radier och tillsammans med ändringar i själva välvningen komma fram till en avstämning, som gör att alla delar i instrumentet medverkar till "äkta" musikalisk samklang.

Den som själv har ett absolut gehör (eller tillgång till akustisk mätapparatur) kan snabbt övertyga sig om att när

han med gehörets hjälp justerade bågarnas form i fiol-lock och bottnars välvning eller valde längden för greppbrädet eller placeringen av basbjälken var det väsentligheter för ett musikinstrument som han sysslade med.

Det är ingen slumpmässigt tillkommen form på någon del av hans instrument. För att åstadkomma denna form lyssnar man av tonhöjden i olika punkter på ytan längs bågformen, på t.ex. locket genom att stryka med fingret över ytan. Genom att flacka ut bågen, där det är för låg ton och välva mer där tonen är för hög kommer man till slut att finna samma ton över hela ytan. Genom sitt arbete med "bågarna" har Gustav Hammarlund lyckats få fram instrument som kännetecknas av ovanlig jämnhet och renhet i klangen i hela serier.

Gustav Hammarlund visar här avstämning för besökaren violinbyggaren Helge Olsson (1905-1987) från Svalöv.

Detta arbete att utforska "stryktonen" kräver ett känsligt öra, stort tålmod och inte minst manuell skicklighet.

I intimt samarbete med mästaren har min fru Ruth och jag i boken med titeln:

"FIOL - B Y G G E"

av Ruth & Kurt Flintberg. Eget Förlag, försökt dokumentera hans ideer.

Boken saluföres av Hjelm's Violinatelje - Torsgatan 65 - 113 37 Stockholm. Tel. 08/30 52 20 Förlaget Emma, Leif Alpsjö Musik AB, 740 60 Tobo. Tel. 0295/300 35

Gustav Hammarlund, som avskydde allt hemlighetsmakeri kring fiolbyggeriet, berättade och delade med sig av hjärtans lust. Hans generositet och entusiasm strålade emot besökaren, när han försökte förklara, att det är bågens längd som är av betydelse vid avstämning av stråkinstrument. Gerda och

Gustav Hammarlunds hem i Torna Hällestad blev ett centrum för violinbyggare!

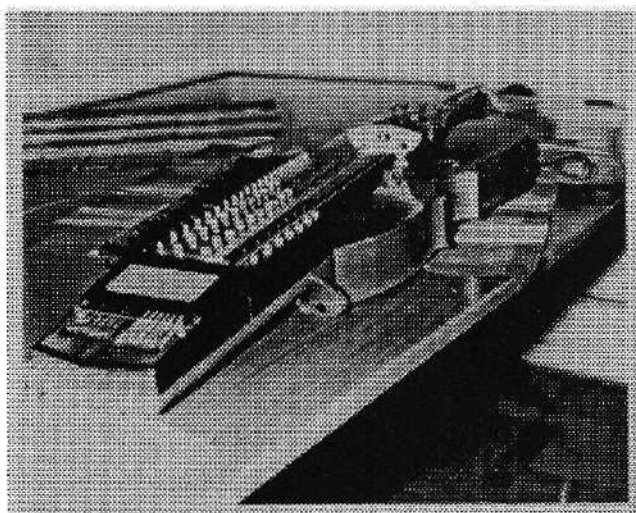
Vid ett besök i Väckelsångs Församlingshem under våren 1979 hade jag förmånen att få höra, när Mats Kuoppala - en av nyckelharpanns ivrigaste förespråkare - spelade på en "fyrradig nyckelharpa" - "observera likheten med en fiolkropp" - tillverkad av Arne Rydberg, Stockholm, vars harpor kan ses som efterföljare till Ivar Tallroths instrument enligt boken "Nyckelharppolket" av Gunnar Ahlbäck.

Med denna titel har författaren Gunnar Ahlbäck lyckats skriva en ovanligt trevlig bok. Bildmaterialet är utmärkt och boken välformulerad. Av boken framgår bl.a. att instrumentet har spritt sig över hela landet från att ha varit en exklusiv uppländsk angelägenhet.

Nyckelharppolket med bl.a. byggarna Ivar Tallroth och Herold Lundin har medvetet strävat efter att få nyckelharpanns klang att närma sig fiolens. I stället för att basa locket holkades det ur på fiolmaner. På samma sätt tillverkades den separata botten.

Mats Kuoppala spelar 4-radig nyckelharpa

Mats Kuoppalas 4-radiga harpa i närbild

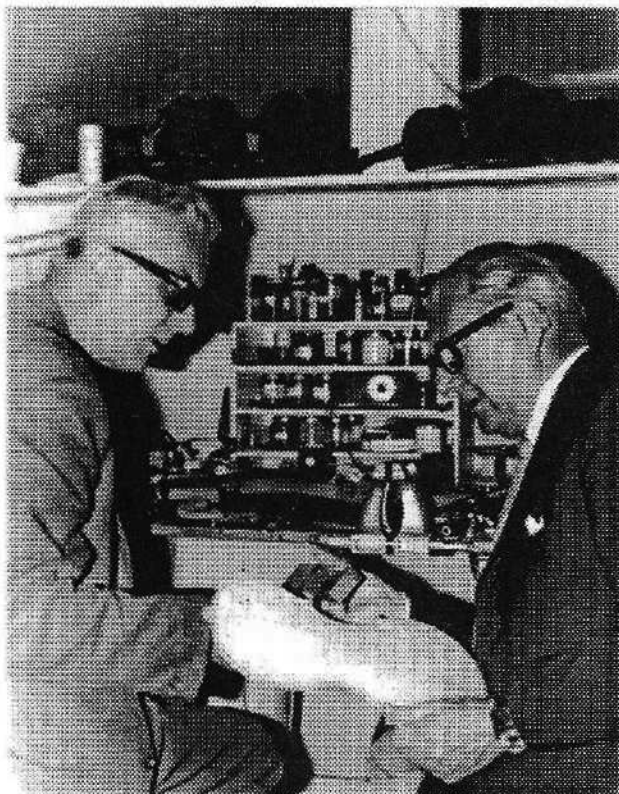
Eric Sahlström visar "sarg-formverktyg"

Bokens omslag i färg-teckning av Gunnar Ahlbäck, som är ytterst skickligt gjort visar i främre raden från vänster: Ceylon Wallin, spelmansprofil från frimärket med nyckelharpmotiv utg. 1975. Eric Sahlström, Hans Gille och Mats Kuoppala. LTs förlag, Stockholm 1980.

I detta sammanhang bör även nämnas "boken om Eric Sahlström (1912-1986). Sammanställd och redigerad av Gunnar Ahlbäck. En minnesbok som är helt underbar! Sidan 145 "Eric kom också att införa en nymodighet beträffande utförandet av sargerna".

Han lät tillverka ett slags formverktyg för dessa sarger, ett verktyg som man kunde sätta in två limbestrukna fanerstycken i, med tunna granplattor emellan och pressa samman till en sarghalva, som omedelbart erhöll rätt form. Inga efterjusteringar eller putsningar var nu nödvändiga! Det är troligen detta "formverktyg", som Eric Sahlström visar på bilden, vilken togs i hans verkstad vid mitt besök i slutet på 1970-talet. Under ett av mina besök hos en av vårt lands mest framstående violinkännare, ingenjören, urmakaren, optikern och violbyggaren Gunnar Sanborn i Sävedalen i augusti månad 1971 upplevde jag en värdefull föreläsning under 4 timmar enkom för min far - Helge Olsson och mig, om nästan allt vad som gäller violinbygge, - en god bild av Gunnar Sanborn som person. Han var känd som en flitig och god artikelförfattare i fiolbyggarnas tidskrift "Slöjd och Ton" för vilken han även varit redaktör under början av 1950-talet I Nordisk violinbyggareförening var han hedersledamot.

Den kände violinbyggaren Gunnar Sanborn (till vänster) diskuterar "fiolbyggarkonsten" med besökaren Helge Olsson från Svalöv.

Den kände violinbyggaren Gunnar Sanborn (till vänster) diskuterar "fiolbyggarkonsten" med besökaren Helge Olsson från Svalöv.

Gunnar Sanborn var fiolbyggareklubben "Snäckans" grundare i Göteborg, vägledare och lärare under en lång följd av år samtlig medarbetare i deras medlemsblad. Medlemsantalet har med åren ökat så att klubben är först och störst i Norden. Det lär numera finnas ett tiotal klubbar över landet. Hans skarpa intellekt och analytiska förmåga ledde till klargörande praktiska lösningar och han har med sin villighet att dela med sig av kunskap mer än någon annan medverkat till att göra svenskt fiolbygge framgångsrikt och internationellt välkänt. Gunnar har vi mycket att tacka för, inte minst som epokgörande företrädare för "akustisk avstämning"! Alla känner vi väl till artikelserien i "Slöjd och Ton" - "Cremonas avstämningsmetod" och som medförfattare i femte upplagan av "Fiolbyggnadskonsten" - Carlö/Sanborn. Han ägnade sig i stor omfattning av att forska i facklitteraturen och 1983 utgav i Spektras handboksserie - "Akustiskt Fiolbygge"! I boken behandlas också gitarrens, nyckel harpans och stråkens akustik. Det tog honom mer än 5 000 arbetstimmar under åren 1942-1952 innan de grundläggande reglerna var utforskade för denna konstutövning - "akustisk avstämning"!

Enligt Gunnar Sanborn kan nyckelharpan i stort sett betraktas som en altfiol -viola - med "tangente mekanism"! Nog förefaller det som om nyckelharpan alltjämt är stadd i utveckling. Vidare skriver han bl.a., att nyckelharpan kan förbättras råder inget tvivel om. Såväl konstruktionen som tonen håller på att ändras och går mot mera fulländade resultat.

En "mötesplats" i form av en tidning för såväl fiol som nyckelharppfolk, av alla åldrar, känns efterlängtd. Skulle behovet av kontakt emellan generationerna av instrumentbyggare och instrument "brukare" kunna låta tidskriften "Slöjd och Ton" återuppstå nu med hela den bredd i innehållet titeln kan ge? Sedan ett decennium tillbaka är

tidskriften såsom organ endast för fiolbyggare nedlagd. (Ett halvt sekel - "50 År" - existerade den tidigare "Slöjd och Ton"!) "Slöjd och Ton" - vilket fint sammanfattande namn för en tidskrift För alla med anknytning inom musiken till handens och sinnen upptäckarglädje.

Lycka till med instrumentbygge och "akustisk avstämning"!

Tingsryd i januari 1993.

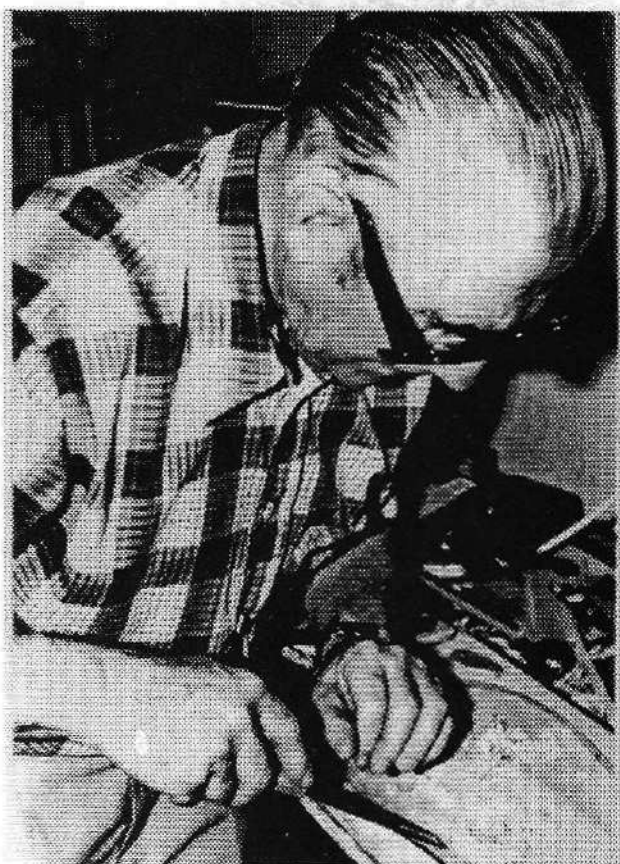
De verktyg vi har i oss själva.

Av i vår skolvärld för närvarande tongivande anses sinnenas träning inom ramen för de så kallade övningsämnena närmast vara en onödig lyx. Har de styrande inom regering och riksdag själva under sin uppväxt nekats den livskvalitén.

Vem kan efter ärlig eftertanke säga emot dem som hävdar att vad övningsämnena ger är just förutsättningen för att fullt ut kunna tillgodogöra sig övriga schemats ämnen?

När ungdomar unnas att få lära sig använda de verktyg de har i sig själva, när de får känna sina sinnen glädje, ger vi dem framtidstro och den sorts överlevnadskunskap de behöver i vår tid så hastigt förändrande värld.

Ruth Flintberg - Tingsryd.

Framlidne violinbyggaren Helge Olsson (1905-1987) i Svalöv utarbetar insidan av nyckelharpans botten.

SKRIV TILL NYCKELPOSTEN NU !

Redaktionen lider ständig brist på :

Omslagsbild Reportage från stämmor Dikter
Byggtips Noter Foton Resereportage
Evenemangstips Boktips Annonser
Spelmansstämmealmenacka bilder på
Spelmanslags Spelmansporträtt "Spelkompis
önskas" limerickar mm.

Sven Nordin
Vallavägen 38
136 41 Haninge

- Och så var det
snickaren tillika
spelman som
komponerade en
skränklåt.

LYSSNAT PÅ!

Sture Möllerman Riddarstigen 17 A. 183 30 Täby
tel. 08/768 13 66

JÄRFÄLLA NYCKELHARPSGILLE.

Järfälla Nyckelharpsgille bildades 1985 och består idag av drygt femtio medlemmar, alla boende i Järfälla eller med tidigare anknytning till kommunen. Gillets målsättning är att befrämja och utveckla nyckelharpsspelet i Järfälla.

Denna musikkassett har spelats in av cirka femton medlemmar i olika konstellationer. Samtliga 22 låtar på bandet är välkända för alla oss uppländsspelmän och flertalet framförs på det sätt som vi oftast är vana vid: Melodi plus improviserad eller inarbetad andrastämman, två gånger rakt igenom med repriser. I övrigt skiljer sig dock dom olika grupperingarna i gillet en hel del åt. Från det större laget bestående av elva spelmän med i mitt tycke ett lite fyrkantigt spel till en djärvt experimenterande spelman på nyckelharpa och gitarr. Det är Leif Nygrens tolkning av Eric Sahlströms *Vid Stormyren*, som för mina tankar långt från de uppländska skogarna ända bort till den ryska pusten.

Inte bara som två mycket lyhörda harpspelare utan även som klarinett- och gitarrspelare får vi lyssna till Hasse Ruta och Leif Nygren. Ett härligt och högst personligt spel!

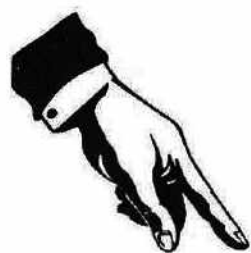
En mindre grupp i Järfälla Nyckelharpsgille är Knavrarna, som här spelar tre låtar efter Byss-Kalle.

Boel Oldberg och Lars Lindkvist, ett väl- och samspelt par, har bland sina låtar på bandet en variant av polskan *Fan på Gräsö*, där dom spelar början på förste reprisen i a-moll. Jag tycker låten vinner en hel del på det. I Byss-Kalles *A-moll vals* har Lars bytt ut sin harpa mot cittra.

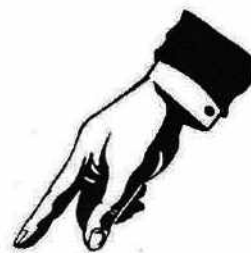
Järfälla Nyckelharpsgillets kassett kan beställas av Per-Åke Wallin 08 - 89 96 48.

4/8 - 8/8 - 1993

Nyckelharpkurs Bornholm

*Hav, sandstränder, klippor, fikon och mullbär -
och så en nyckelharpkurs med Ditte Andersson,
Hasse Gille och bornholmska folkmusiker
- det låter väl härligt?!*

Deltagarantal: max. 24 personer.

*Pris: dkr. 1800,- inkl. personbiljett Åstad/Rønne t/r,
inkvartering med helpension på pensionat och undervisning.*

Utförligt program får Du hos
Irene Tuvesson

Tuff Guy Productions Inc
Copyright Kris Olson 1993

Sänevej 2 · Hammerhavnen · DK-3770 Allinge
Tel.: 00945-56-480403 eller 56-480476 (även fax. nr.)

Speltips

När Du spelar in en låt på en bandspelare, till en spelkamrat eller dylikt, spela då tonen "A" (lös A-sträng) c:a 30 sek. Detta för att den som spelar efter bandet sedan skall kunna stämma sin harpa efter den normaltonen.

Varför det då ? Detta är ett sätt att komma runt att de flesta bandspelare har olika bandhastighet och därmed blir tonhöjden inte den riktiga. Man kan naturligtvis spela in "C" och "G" strängen också.

Bra vá !

Hälsningar *Hartvig Hartz*

SOMMARKURSER I ÖSTERBYBRUK

Kurs i fiol, klarinett, flöjt, dragspel och nyckelharpa på Wiks folkhögskola 14-18 juni 1993.

Upplysningar: Lillemor och Leif Alpsjö
0295- 300 35

Fortbildning Folkmusik

Pedagogik - metodik - folkmusik i musikundervisningen - motorik - ramsor och sånglekar för barn.

Kursort: Österbybruk, Uppland.

Instrument: bärbara melodiinstrument.

Upplysningar:

Lillemor och Leif Alpsjö
0295- 300 35

Spelmanskurs för dig mellan 12-20 år.

Österbybruk 16-19 juni 1993.

Nyckelharpa och fiol.

Upplysningar: Anders Söderberg 018- 32 24 56

Nyckelharpstämman i Österbybruks Herrgård

19-20 juni 1993. LÖ: 14.00 Ungdomsstämman.

17.00 Visstuga, konserter och dans.

Söndag: 12.30 traditionell spelmansstämman.

ERIC SAHLSTRÖMS MINNESFOND.

Unga spelmän, sök 1993 års STIPENDIER ur fonden för deltagande i sommarens spelkurs.

Lärare är tio av de främsta nyckelharpspelarna i Uppland med Sonia Sahlström-Larsson som kursledare.

Kursgården, Ekebyholms slott, är belägen norr om Rimbo.

Kursen pågår 27 juni - 1 juli.

Du som vill söka, ange på anmälan namn, ålder, adress och telefonnummer.

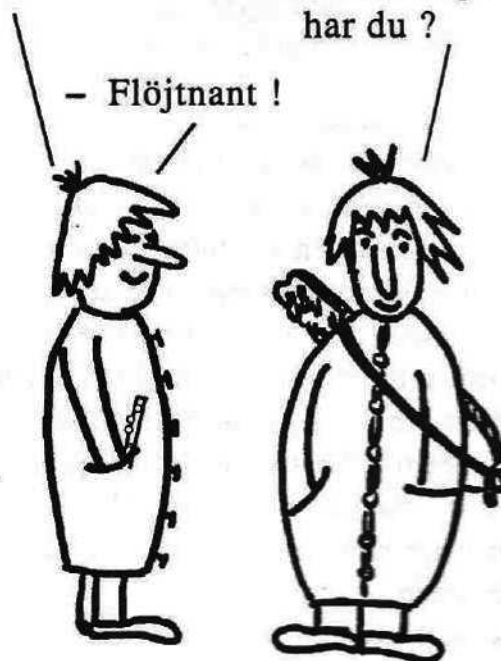
Spela in på ett kassetband två valfria låtar och sänd in detta senast 30 april till:

Sahlströmsfonden
Gösta Sandström
Svanvägen 7
182 46 Enebyberg

Önskas mer information ring:
Gösta 08-758 11 76

– Jag är officer
i musikkåren !

– Vilken grad
har du ?

Ur STF:s senaste årsbok: Norrlandsälvar.

Spelman i forsen.

Ebbe Schön

"En midsommarnatt för drygt hundra år sedan satte sig en spelman som hette Jösse på en stor sten i Gimsforsen i Medelpad. Han hade spelat fiol i några år men inte fått in den rätta klangen, tyckte han. Så nu satt han och väntade på näcken."

Så börjar Ebbe Schöns inspannande och läsbara artikel på nio sidor i STF:s senaste årsbok. Det är bra att veta, tycker jag, hur vissa spelmän fått sin speciella skicklighet, spelstil och rätt ofta övernaturliga toner om det nu inte har sin övningsmässiga förklaring och genetiska förusättning!

Det handlar om näcken i gammal folktro. Ebbe Schön är ju en av våra mest kända folklivsforskare och han har här än en gång bidragit med en intressant och underhållande beskrivning av näcken, hans väsen och personlighet, var han kunde finnas någonstans och hur man skulle förhålla sig i kontakten med honom. Jag fortsätter citatet som visar på vad som kunde hända vid mötet i det här fallet mellan näcken och spelmannen.

"Försiktigt började han röra stråken, och

"Necken" av Nils Andersson (1817-65). Foto: Nordiska Museet.

snart kom den efterlängtade läromästaren upp ur forsen. De diskuterade en stund, och näcken erbjöd sig villigt att stå till tjänst. Men när det kom till uppgörelse blev Jösse betänksam. Han visste genom hörsägen att näcken var falsk och opålitlig, och ingen kunde förutse hur en lektion för honom skulle sluta. Det gällde att vara på sin vakt! Först föreslog näcken att han skulle undervisa Jösse i konsten att spela med bara fing-

rarna. Men Jösse avböjde. Han hade tidigare fått höra att näcken brukade sätta otäcka skruvklämmor på fingrarna och dra åt så hårt att eleven vrålade av smärta.

-Nej, jag kan spela bra med fingrarna förut, sa han.

Näcken svarade, att då fick de väl börja öva med stråken, om Jösse var så räddhågad. -Men då ska du ta det här bältet, och sen kliver du upp på min rygg. Och så spänner du fast bältet riktigt ordentligt och ser noga efter hur jag rör stråken, så att du kan härma.

Jösse klev upp på näckens rygg, men han höll spännet och tampen löst i händerna, vilket snart visade sig vara klokt. Näcken spelade en vacker polska, men när han var färdig med den dök han rakt ner i forsen för att dränka Jösse. Men genom sin list klarade sig Jösse i land. Och från den stunden var

han den skickligaste spelmannen i hemsocknen."

Varför berättar man just detta att spelmannen fick sin spelskicklighet av näcken? Många är ju de spelmanshistorier som har detta handlingsmönster. En av förklaringarna kan vara att det hörde till spelmannens image och berättelsen om honom hade troligen den funktionen att han blev mer eftertraktad och gav fler speltillfällen i konkurrensen med andra spelmän. Mystiken kring hans förtrollande spel fick sin förklaring.

Men spelmannen måste vara försiktig och på sin vakt vid mötena med näcken för han var inte att lita på. Näcken var farlig och lömsk, han kunde med sin makt locka eller lura folk till sig i bäcken, älven, forsen eller i sjön.

Näcken ville alltid ha någonting i utbyte för sina lektioner. Då fick man vara försiktig med vad man gav bort. Ville näcken ha "översta leden" vilket menas huvudet måste man lura honom genom att sätta upp handen ovan sitt huvud, i bästa fall gick det att lura näcken till att ta yttersta lillfingerleden.

Som läromästare och spelman var han mycket skicklig och spelade flera instrument som fiol, horn eller flöjt. Att lyssna till näckens musik; "Det är den finaste musik som ett människoöra kan höra," påstås det. I Ockelbo i Hälsingland hade många hört näcken spela, och de sa att det var "en så förunderligt smäktande musik att lyssnarna snart ej visste till sig". Ja, och vem har inte hört strömmande vattnets porlande och kluckande i olika melodier om man stannar upp och står länge och lyssnar och kommer i en "sinnenas förtrollning".

Men att höra näckens musik var också farligt, folk kunde börja dansa och dansa ut i vattnet och drunkna. "Näckens närvaro kunde åtminstone hjälpligt förklara drunkningsolyckor och erotiska felsteg men även

ovanliga spelmansgåvor och vissa bönders överlägsna förmåga att driva sina jordbruk."

Folktron och sägnerna i gammal tid handlade om folks önsknings och rädslor, om lycka och olycka. Hur folk försökte förklara och skydda sig mot det obegripliga i sitt dagliga liv.

Ebbe Schön beskriver om liknade fenomen bl a när näcken visar sig för jägaren när han haft en otursdag. Likaså får inte mjölnaren mala mjölet på en helgdag. Bonden kan få hjälp med slåttern av näcken om bonden har erfarenhet av det övernaturliga och att han kan behandla näcken med list och magiska medel. Även fiskaren bör se upp så att han inte förvillas ut på havet eller hamnar på grunda vatten.

"Folktron gjorde vardagen dramatisk och spännande. Den gav stoff till ett berättande som var första klassens underhållning i en tid då moderna massmedia inte ens kunde anas. Folktron har skapat bilder och symboler som ännu starkt berör oss, trots att vi har övergett det mesta av gamla tiders rika trovärld."

Om allt det här och litet till kan du läsa i Ebbe Schöns utmärkta artikel samt i den referenslitteratur han tar upp :

Uppteckningar från 1800- och 1900-talen vid Nordiska museets folkminnessamlingar; Maja Bergstrand: Näcken som musikaliskt väsen; Bengt af Klintberg: Svenska folksägner; Jochum Stattin: Näcken - Spelman eller gränsvakt?

Lästipset insänt av Lena Höög.

Mycket tack för det, Lena !

Citat, text och kommentarer av Ann-Mari Liliegren.

Det skulle vara intressant att veta om det finns någon uppteckning där näcken spelar nyckelharpa!

red

12

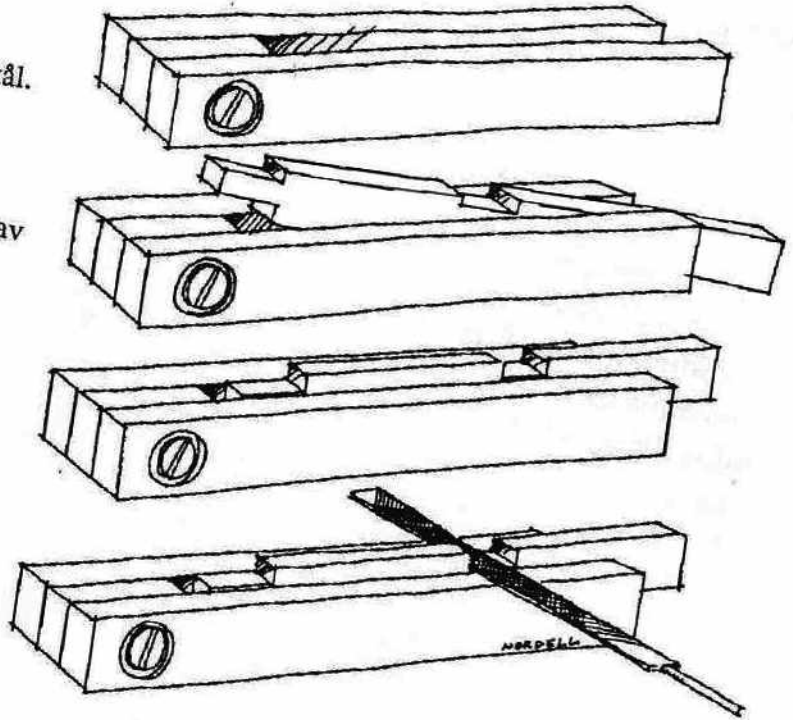
Nr 1-93

BYGGTIPS

Tycker du att det är svårt att fila in nycklarna i leksidorna och få anliggningsytorna vinkelräta? Gör ni så går det lättare:

1. Tillverka en "klämma" av rostfritt stål. Gapet är strax under 8 mm. Längden är ca 150 mm.
2. Pressa in nyckeln. Den sitter på plats av trycket.
3. Rikta in nyckeln. Låt anliggningsytan "sticka upp" någon 10-dels mm eller vad som behövs.
4. Fila tills du kommer ned till stålet. Du har garanterat en vinkelrät yta.

Den metoden kommer speciellt till sin fördel om man tillverkar egna nycklar och inte köper färdiga med spår i.

Hälsningar
Göran Nordell
Västervik

Frösön den 17/1 -93

Ärade Redaktör

Jag önskar att få följande infört i Nyckelposten.

"Så har då äntligen vi nyckelharpspelande "Jämtar" officiellt bildat en förening i Östersund, **"Nyckelringen"**. Vi har haft verksamhet redan under förutvarande år; spelträffar och kursverksamhet, allt under kontroll från vårt Argus-interrimsstyrelsen. Men nu har alltså föreningen fått sina fastare former. Verksamhetskorgen för nybörjare och helgkurs med "Upptager" spelman och/eller -kvinna från "harpmecka" dvs Uplandstrakten. Vi är just nu c:a 10 st till antalet åtskilligt fler intresserade som lurar i vassen. Om någon vill ta kontakt med oss så skriv eller ring till undertecknad:

Mikael Grexing
Inorres väg 282
32 00 Frösön tel.nr 063- 433 71

Helgkurs i nyckelharps- spel

17-18 april 1993

I samarbete med studieförbundet i Stockholm anordnas en helgkurs i nyckelharpspel. Vi vänder oss både till dig som har spelat länge och till dig som precis har börjat. Dina förkunskaper avgör vilken grupp du kommer att delta i. Undervisningen kommer sedan att anpassas efter varje grupps behov. Max. 8 deltagare i varje grupp.

Kursens innehåll

Mycket spel, några nya låtar, en del teori, mycket stråkteknik, rytm och gehörsträning. Vi kommer att hjälpa dig med det vi tror att du behöver för att bli en ännu bättre spelman.

Lärare, lokal och kursavgift

Lärare är Olov Johansson, Mats Wester och Lotta Franzén. Kursen omfattar 16 timmar och äger rum i ett kulturhus på Skogvaktargatan 11 i Hjorthagen, (T) Ropsten. Kursavgiften är 995 kronor och inkluderar lunch, för- och eftermiddagsfika båda dagarna.

Anmälan

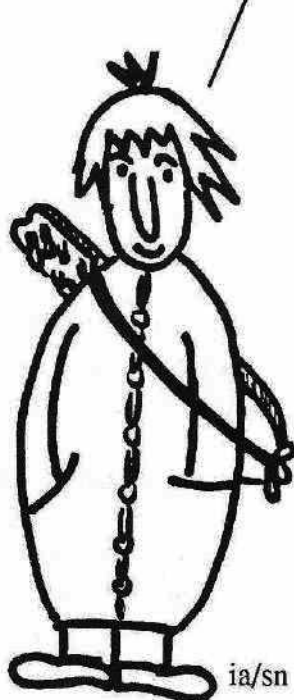
För anmälan ring Studieförbundet, telefon 08-673 00 51. Sista anmälningsdag är den 29 mars. Senast den 5 april får du besked om du kommit med på kursen. Om du har några frågor, ring Mats Wester, dagtid 664 18 11, kvällstid: 715 43 63.

TAGELMAN & SON

– Kan du någe mer
instrumnet än nyckelharpa ?

– Jag kantele !

ia/sn

ANNONS

Sahlströmsharpa

önskas köpas

Christer Öhman

tel 0248-128 87

Den som läst "Uppländske spelmän under 4 århundraden" väl, har väl sett att det finns tidningsreferenser. Det kan ju vara svårt för en som bor ute i landet att komma till Kungliga Bibliotekets tidningsavdelning på Norrtullsgatan i Stockholm. Därför har redaktionen; redaktören och redaktionssekreteraren, varit på arkivet och fotograferat av dessa intressanta artiklar som här nedan återges.

Håll till godo.

red.

Stockholms Dagblad Torsdag 20 Juni 1918

Spelmansstämma i Tärna.

Många nya melodier men få exponenter för gammal bergslagsmusik.

Tärna 7 juni.

Det gamla Tärna hade på söndagen rustat till fest. Flaggorna smälde, vimplarna på den nyresta majstången flögo ut för en frisk junibris, och i grönskan kring den ståtliga folkhögskolan, där den unge von Schewerin ler sitt vemodiga hjälteleende i sin bronsplakett, trängdes en brokig besöksarskara. Ortsbefolkningen hade ställt upp i massor till årets sommarfest, men så hade Tärna också vetat att till sin högtidsdag förvärva en extra publikmagnet i den tävling, som arrangerats för de västmanländska spelmännen. Den första i sitt slag i den gamla järnbärrarprovinsen, ty den tävling, som för ett tiotal år tillbaka hölls i Sala, eller de mindre "stämmor", som tillställts utan sakkunnig ledning, kunna näppeligen räknas. Nu hade man emellertid försäkrat sig om en så värderad och framstående prisdömare som den unge Dalskandidaten Karl Sporre, själv en benådad violioist och en lidelsefull älskare av den gamla folkmusiken.

Man hade heller inte räknat fel med de västmanländska allmogespelmännens intresse. Inte mindre än 19 spelmän från olika håll inom provinsen hade mött upp - en imponerande siffra i ett landskap, där den gamla folkmusiken sedan länge ersatts av

grammofonen och dragspelet och där fiolen och klarinetten alltför länge fått hänga dammiga på väggen. När de inte tagits ner för att traggla fram den sista slagdängan till valsen eller onestepen på logen. Inte underligt därför att Tärna-, Kumla- och Kila-bönderna strömmat till och att middagståget från Sala till Tärna var packat. Det var inte bara en vanlig Tärnafest som bjöds, med tal och festpublik och lekar kring majstången; man skulle även få lyssna till en ton från det gamla Västmanland, en glömd och förtegen röst, som på nytt skulle väckas. Det dröjde heller inte förrän lekplatsen, där stämman skulle gå av stapeln, var tätbesatt. Ungdomen dominerade som vanligt, inte minst tack vare mängden av färgrika nationaldräkter. Den gamla Västmanlandsdräkten, som så länge saknats och vilken knappast ens funnits förvarad på kistbottnarna i bondgårdarna, bars nu för första gången på kanske etthalfsekel i större antal. Det är Tärna, som även här gått i spetsen för ett återupplivande - även om uppslaget kommit från annat håll - och ett flertal av de unga kvinnliga eleverna voro skrudade i provinsens färger. Behöver man ens påpeka, att den framhävde deras ungdomliga fägring, denna enkla, färgklara Västmanlandsdräkt, hämtad från landskapets nordligaste men kanske genuinaste bondesocken Väster Färnebo? Den vackert randande kjolen, det randigt, blårodgröna livstycket, de glänsande mässingsspännaena, det blåa, silkesrandade förklädet och inte minst den vita silkesbroderade mössan, allt harmonierade på ett utsökt sätt och skapade en folkdräkt, som framgångsrikt tävlar med mera berömda provinsrelikter. Det var inte utan, att en gammal västmanlänning kände sig stolt, och direktör Teodor Holmberg - Tärna folkhögskolas gamle rektor magnitios - vilken jämte sin fru, författarinnan Cecilia Bååth-Holmberg, gästade skolan, var säkert den förste att gratulera sin forna läroanstalt till dess del i renässansen. Spelmansstämman blev en upplevelse och - en besvikelse. Det var en verklig upplevelse att höra de gamla molltunga

melodierna framtröllade av västmanländska stråkar och klarinetter, men en besvikelse över att där icke gavs mera gammalt nytt, icke mera egenartad, icke mera västmanländskt genuint. Det gamla bergsmannakynnet speglades föga i dessa låtar, det var ofta toner från Dalarna, som gingo igen, och i de jublande brudmarscherna kunde man ej undgå att spåra reminiscenser från regementsmusikens orkestersvall. Salbohed har inte förgäves varit allmogens vallfärdsplats under ett par seklers sommarsöndagar. Det blev inte den hedniska upplevelse, en Orsalåt på bockhorn eller en gammal polska i Hök Olof Anderssons trollfiol förmår skänka, men det blev dock i alla händelser en glimt av det gamla Västmanlands folkmusik. Det glimmade stundom, blev stundom en djup egenartad tongång, full av de västmanländska skogarnas sus, och man stod där med tårade ögon och såg Svartån glittra till mellan strandvassen i en vag, glidande syn. Och hamrarna sjungo mot städen och det klang som av malm i någon marsch, och i gökvalsen ropade försommarens fågel som han ropar bara över mossarna i Västmanland. Och det fanns också traktörer, som kunde sin konst. Möklinta, längst upp i provinsens östligaste hörn, hade sändt ett representativt lag, violinister och klarinettister, och det var också dessa, som förde med sig de flesta gamla melodierna. Det nära grannskapet av Dalarna märktes visserligen i en del låtar, men det fanns också ett par, som voro representativa nog. Nu 71-åring, A.G.Nordström, tog publiken med storm med sina gamla låtar - han stannade visserligen endast som tredje pristagare - och ett par klarinettister exekverade ett par härliga polskor och bröllopsmarscher, gammal äkta musik! Förste pristagare på fiol, 65-årig jordbrukaren Erik Eriksson från Väster-Lövsta - från Upplandsgränsen således - överraskade med en fyllig ton och en säker stråkföring. Han hade även en typisk allmogerepertoar, något som däremot knappast kunde sägas om andre pristagaren,

Leon. Gröning från Kärrgruvan, en Paganini i miniatyr. Men även exekutörerna måste ju belönas! Och Carl Nyberg från Västerås, som fick dela tredje priset, hade till gengäld en riktigt vacker och egenartad gammal låt. Bland klarinettisterna dominerade en Vittingebo, smeden E.J.Ekström. Klarinetten är ju ett typiskt friluftsinstrument och behandlad som här blir den dubbelt uttrycksfull. Man såg hur det riktigt ryckte i benen på publiken. Det hade varit något att få dansa efter en sådan gammal vals! Andre pristagaren, Möklintabon C.E.Carlsson, gjorde även lycka, och hans sockenkamrat, landtbrukaren E.Johansson, kanske ändå mer. Det var en gammal bra typ; lugn och säker, trakterande sitt instrument med den gamle musikerns ömhet. Många lätta brudsteg har säkert tagits under tonerna från hans klarinett, och lika säkert är, att han var förtjänt av sitt tredje pris. Ännu en Möklintabo, K.E.Johansson, och en kättingsmed från Ramnäs, K.J.Pettersson, tilldelades tredje pris.

En enda nyckelharpa, trakterad av hr Henrik Åsberg från Kärrgruvan, deltog. Den hade föga att berätta och betraktades närmast som en - särskilt här i Västmanland - sällsynt kuriositet. Så mycket livligare blev det i stället när ett lag från Möklinta, två fioler och två klarinetter, äntrade estraden och drogo ett par polskor och en bröllopsmarsch. Själva majstången tycktes niga med i takten, och de unga tärnornas kinder glödde ikapp med den sjunkande juni-solen. Det var äkta musik, vad gjorde det sen, om det fanns ett stänk av efterklang!

Och ändock steg entusiasmen ytterligare, när kandidat Sporr efter prisutdelningen grep fiolen och lät publiken genomleva ett stycke Dalarna. Då förstod man vad allt Västmanland förlorat i den musik, som glömta, och att det låg sanning i det Sporriska yttrandet, att spelmansstämman kommit 50 år för sent. Vad hade måhända kunnat räddas, om Richard Dybeck hunnit räcka till överallt!

Isak.

Fortsättning på tidningsklipp

Enköpingsposten 20 april 1897

"Harp-Johan", välbekant för enköpingsborna genom sina musikaliska prestationer på våra gårdar, kommer att från den 1 maj räknas till Skansens i Stockholm inventarier. "Harp-Johan" har fått sitt namn af det rätt konstbesynnerliga instrumentet han trakterar. Det är ett mellanting mellan fiol och harpa, om man så vill, och tillhör en länge sedan förgången tids musikinstrument; detskillnaden uppgifft hafva sin varelse i öfver 3 århundraden. Det är genom d:r Anton Nyströms åtgärdande, som Harp-Johan nu kommer att rikta d:r Hazelius' samlingar på Skansen.

Tidningen Upsala 7 maj 1909

Upländska spelmanstäfplingarna som räkna ett hundratal deltagare, hafva idag kl. 10 f.m. tagit sin början härstädes. Dessa täfplingar äro de största som ägt rum i vårt land. En stor mängd åhörare fyllde de lokaler där de försiggå. Å Uplands nation uppträda de som spela fiol och i Västmanland-Dala nation de som handtera andra instrument. De täflande äro af olika ålder, dock mest äldre män enda upp till 80 års gubbar. En 76-årig spelman gjorde sig särskildt bemärkt genom sitt glada och trefliga uppträdande och det förträffliga sätt, på hvilket han exekverare musikstyckena på sin fiol. Han spelade polska och han illustrerade på sitt instrument bl.a. utmärkt sågen hvinande samt tyska klockspelen.

Som prisdomare fungerar härads höfding N.Andersson, Lund, redaktör C.P.Leffler, Hernösand, rektor D.Blomqvist, Tierp,

kand. B.Lundgren, Upsala samt de två bröderna Wezlén, Gefle.

Var och en af de täflande fingo inför prisdomarna spela 3 á 4 stycken efter eget val, flera stycken för den som täflar på mer än ett instrument. Utom solospel förekommo äfven sammansättningen, såsom 2 fioler, 2 klarinetter, klarinett med fiol eller nyckelharpa. De spelmän, som voro lediga från täfplingarna begåfo sig under kompetent ledning af för att bese domkyrkan, universitetet och Botaniska trädgården m.m. Kl. 2 fotograferades samtliga spelmän. Kl. 4 i eftermiddag fortsätta täfplingarna och kl. 7 äger den första konserten rum. Täfplingarna börja i morgon kl. 10 f.m. och på kvällen kl. 6 hålles den andra konserten och kl. half 8 äger, som förut nämnts, prisutdelningen rum, som förrättas af ärkebiskopinnan Ekman. Alla biljetterna till konserterna äro slutsålda, dock kunna personer som intressera sig för prisutdelningen köpa särskilda biljetter dit till ett pris af 25 öre, som säljas i universitetets försal. Kommiterande för spelmanstäfplingarna hafva föranstaltat om en extra konsert på söndag kl. half 2 i Högre allmänna läroverkets högtidssal. För att så många som möjligt skola komma i tillfälle att få höra våra uppländska låtar är biljettpriset satt till endast 50 öre. Biljetter därtill säljas fr.o.m. i morgon även i Lundequistska bokhandeln och Allmänna tidningskontoret samt eventuellt överblifna vid ingången.

Tidningen Upsala 23 augusti 1912

Spelmanstäfplingarna i Upsala. Prisdomarne för täfplingarna hade torsdag afton sammanträde under ordförandeskap af redaktör K.P.Leffler från Hernösand. Man beslöt därvid, att såsom prisdomare för nyckelharpa jämte alpzittra och salmodikon samt alla slags samspel skulle fungera herrarna Leffler, rektor D.Holmqvist och handl. Gustaf Wesslén. Täfplingarna å dessa instrument försiggå på Västmanlands-Dala nationslokal.

Till följd af att deltagareantalet för täflan å fiol, klarinett och flöjt är mycket stort bestämdes, att för dessa två prisdomargrupper skulle utses, hvilkas medlemmar blefvo i den ena musikdirektörerna V.Lundgren och H.Colléen samt kapellmästare Ruben Liljefors och i den andra musikdirektör Josef Eriksson, kontorschefen Georg Wesslén och kamrerare G.Bladini. Dessa täflingar hållas å Uplands och Smålands nationslokaler.

Vid sammanträdet träffade man äfven noggranna bestämmelser om förfarandet och bedömandet af spelet för att i möjligaste mån söka tillgodose rättvisans kraft. Efter sammanträdet samlades prisdomarna på inbjudan af bestyrelsen för Uplandstinget till ett synnerligen trefligt och angenämt samkväm å Upsala Gille.

Fredagens täflingar.

Täflingarna togo på fred. kl.10 f.m. sin början å de tre nationslokalerna, Uplands, Västmanland-Dala och Smålands, där täflingarna voro utsatta att äga rum. Vid täflingarna, som försiggingo till kl. 2 e.m., presterades i allmänhet ett mycket godt spel, som de talrika åhörarna belönade med stormande applåder. Efter dessa täflingars slut, vid hvilka skedde uttagning till eftermiddagens konserter i Universitetets lärosal X kl. 7 e.m. och i Högre allmänna läroverkets högtidssal kl. 8 e.m., sammanträdde de olika prisnämnderna för att afgöra, hvilka som skulle anses berättigade att delta i dessa konserter. Härvid blefvo följande spelmän uttagna:

Engvall, Knifsta, fiol, August Bohlin, Skuttunge, d:o Martin Bergström, dito, Gelotte, Skutskär, dito, V.S.Kullander, dito, H.Karlsson, d:o J.O.Olsson, klarinett, August Borg, d:o, Jonas Brandt, Svartsjö, fiol, C.H.Erlandsson, Upsala, d:o Herman Erlandsson, Upsala, d:o C.S.Haglund, Skå d:o, Lennart Larsson, Viksta, d:, T.S.Lundqvist, Skå, d:o, Per Persson-Menlös, Hedesunda, d:o, Per Hellgren, nyckelharpa, Alfred Andersson, d:o V.Böström, d:o, E.G.Englund, Tierp, d:o, Ture Larsson, d:o, A.P.Björglund, d:o Janne Bolin, Skuttunge, d:o P.J.Bodin, d:o och August Eriksson, salmodikon. Dessutom tillkomma ytterligare några klarinetter, som komma att uttagas vid eftermiddagens täflingar.

"FRÅN VAGNSHUSET TILL NEW ORLEANS"

Musik på nyckelharpa och tradjazz.
Live upptagning från konserten i
Österbybruks kyrka, stämman 1992.
med Hasse Gille, Kurt Södergren och
"Red Wings" m fl.

Speltid 1,5 tim

Pris: 100:-

Beställes genom: Hasse Ruta

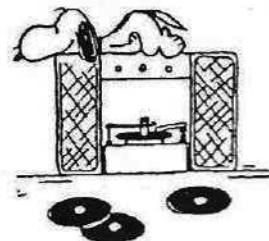
tel 08- 760 37 39

FOLKMUSIK FRÅN NORDEN och övriga EUROPA

kan beställas från
PIERRE ALWERT
Arvodesvägen 4

126 46 Hägersten

tel och fax: 08-18 00 86

LP CD MC

Fortsättning från sidan 17

Tidningen Upsala 23 augusti 1912

Bondespelmän. (För tidn. Upsala)

För ett tiotal år tillbaka skref en ansedd musiker i en uppsats om bondespelmän och folkmelodier: "att den tid är nära, då den sista bondespelmannen dött vid dragspelslåten från landsvägen". Ingen höjde heller sin röst däremot. De flesta voro af samma mening. Och när kantor Enningen i Hör och häradshöfding Andersson i Lund började uppteckna de gamla bondespelmännens polskor, så var det väl ingen af dem, som tänkte annat än att här rädda, hvad räddas kunde från en döende värld af gamla svenska toner. Då kallar en dag konstnären Anders Zorn folkspelfolket i "allt Dalarna" till täflan i låtar "vid Gesunda glimmande vik". Och tusenden af människor unga och gamla, män och kvinnor lyssnade till toner, som rört förfädrens sinnen. Bygdernas poesi från flydda tider, i helg och söcken, i med och motgång. Men bondespelmännens toner stannade ej mellan Dalarnas berg allena. De gingo öfver hela vårt land, från norr till söder, och manade vännerna af svensk musik att göra likadant som målaren däruppe i Dalarna och så skedde! Vi minnas täflingarna i Lund, Varberg och Göteborg, med sådana bondespelmän som "Sven speleman" från Hässleholm och Pettersönerna från Källna, hvilka, utan att äga notkunskap och utan att få en enda timmes ordentlig lektion, presterade ett samspel som vittnade om en mycket stor musikalisk begåfning. Det var också vid tonerna af denna trios spel å en liten restaurangveranda i Lund, den tanken föddes, att genom ständigt återkommande spelmanstäflingar låta de gamla melodierna lefva upp igen bland Sveriges folk till fröjd för själar och sinnen hos kommande generationer.

Äfven här i Upsala fingo vi för några år sedan lyssna till uppländska melodier och uppländska mästerspelmän. Det var äkta kadriller, polskor, valser och karaktärsstycken som passerade revy inför en tåligt väntande, djupt intresserad åhörarskara.

Och nu har budkaflen åter gått ut öfver

uppländska bygder, och kallat dess sockenspelmän till samling. Vi skola åter få lyssna till melodier af såväl nutida som flydda tiders mästare å harpa och fiol.

Härnedan skall jag i hastiga drag teckna konturerna ur några nu döda allmogespelmäns lif och verksamhet hvilka efterlämnat egna kompositioner, eller med sitt spel bidragit till att melodierna ej sjunkit i glömskans natt, utan ännu finnes i lefvande lifvet. En mycket berömd spelman var strömmingsfiskaren och "fördelsmannen" Carl Ersson Bössa, alias "Byss Calle" i Östanå by, Älfkarleby socken han var född 1783 och dog 1847. Föräldrarna voro bonden Erik Jansson Bössa i östanå och Kajsa Henning. Slakten var af valonskt ursprung och hade hetat Bousard, hvilket liksom så många andra valonnamn försvenskats till "Bössa". Mellan åren 1805-1815 arbetade B. såsom pråmkarl eller pråmroddare mellan Östanå och Skutskär, men sedermera gick han som hjälpkarl hos bönderna i Östanå.

Byss-Calle var ju autodidakt, men hade en ovanlig musikalisk begåfning och ett utmärkt minne i musikkväg. Den vanliga harpspelrepertoaren fick snart ge rum för hans egna kompositioner. Vid färderna utför Dalälven under månskensljusa sommarnätter satt han ofta och spelade medan pråmen fördes af strömmen ned mot hafvet. Det var då när allt i naturen var nattdomnat och icke en vindfläkt krusade vattenspegeln han hörde tonerna från neckens gyllene instrument.

Huru underliga och stämningsfulla äro ej Byss-Calles melodier. Hvilken beundransvärd begåfning fanns det ej hos denne själflärde man, om hvilken ordstäfvet säger: "han spelte för herrar och deras drängar såväl i glädje, som vid dödens sängar". Särskildt hans brudmarscher lära varit öfverlägset hopkomna. Vid ett stortståtligt bondbröllop på 1820-talet, då Byss-Calles "första kärlek" stod brud, komponerade han en marsch, som säges hafva rört alla de närvarande till tårar. Bruden själf lär också sedermera till en annan berömd harpspelare fällt orden: "Det var ej många som kunde hålla sig för tårar, när Byss-Calle spelte in Pelle och mej i kyrkan när jag sto' brud".

KOPIERA
OCH SPRID GÄRNA
DETTA BLAD
BLAND SPELMÄN!

Spelmän på Skansen

Stor folkmusikhelg 14 - 15 augusti 1993

Skansenchefen Hasse Alfredsson har kontaktat alla Sveriges landshövdingar med hopp om att få en bygdedräkt från varje landskap skänkt till Skansen i Stockholm. Önskan innebär även att den 14 - 15 augusti få dessa dräkter ledsagade av ett gästande spelmanslag från respektive landskap.

Vi spelmän ser detta som ett gott tecken på att vår folkmusik får ett fortsatt starkt fäste på Skansen. Därför är det nu viktigt att vi själva – både som enskilda spelmän eller i grupper – reser till Skansens folkmusikhelg, där det kommer att bli många tillfällen att få spela för och att lyssna på varandra.

Till skillnad från tidigare år kommer vi nu att kunna få fler platser både för scenspel och spel till dans. Dessutom finns planer på att ordna en marsch från

stan in till Skansen med alla spelmän. Vi räknar med en hundrafaldig skara!

För att i god tid kunna fastställa program, tider och allspelslåtar under dessa dagar, vill vi att så många som möjligt av landets spelmän sänder in nedanstående intresseanmälan till

Sture Möllerman
Riddarstigen 17 A
183 30 Täby.

Märk kuvertet "Spelmän på Skansen".

Det går även bra att ringa på telefon 08 - 768 13 66.

Vi som tillsammans med Skansen arbetar inför dessa folkmusikdagar är en grupp spelmän från Stockholms Spelmansgille, Täby Spelmansgille, Järfälla Nyckelharpsgille, Föreningen Nyckelharpan och Uplands Spelmansförbund.

Ja, självklart kommer jag/vi till Skansen och spelar.

- Jag/vi kommer på lördag 14 aug.
 Jag/vi kommer på söndag 15 aug.

Skickas snarast till
Sture Möllerman
Riddarstigen 17 A
183 30 Täby.

Namn _____

Ev. spelmanslag _____

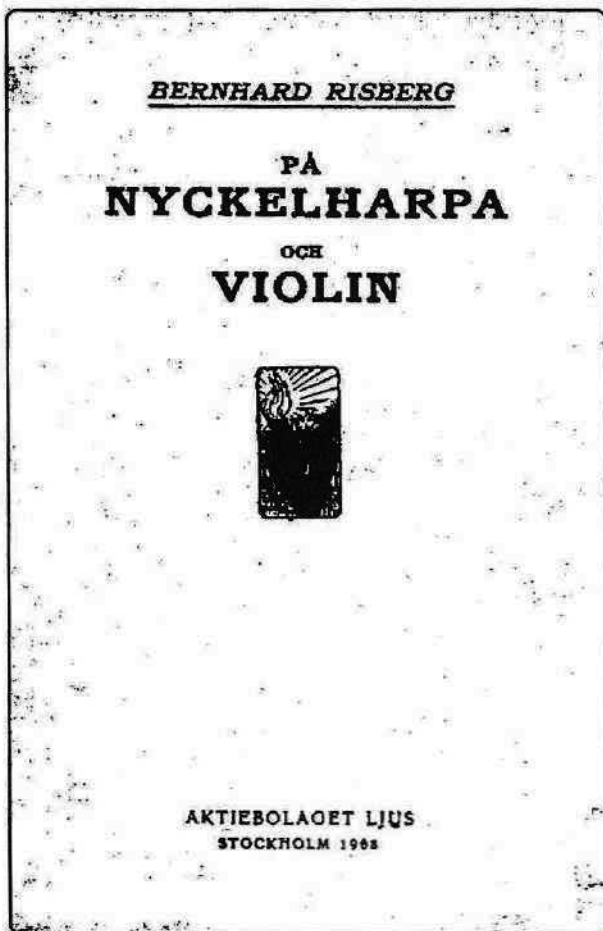
Adress _____

Tel. _____

Apropå Boktipset i Nyckelposten nr 1/91.

Att nyckelharpan kan användas till att komponera fin musik vet vi ju, men tydligen används den också gärna av författare för att komponera fina boktitlar. Eller vad sägs om:

Men sen duger den visst inte längre, för inte heller i denna bok finns nyckelharpan mer än på titelbladet. Det är en diktsam-

ling och i innehållsförteckningen finns dikter med lovande namn som t ex "Roslagspolkett", "Slättervisa", "Resonans" och "Två polskelåtar om trohet och otrohet".

I den sistnämnda dikten finns inte skynten av musik, inte ens takten stämmer, i "Resonans" finns ett piano, i Slättervisan får fiolerna vara med och i Roslagspolketten? - dragspelet! Men nyckelharpan finns ingens. Beträffande författaren står det att läsa på baksidan om en tidigare diktsamling:

Som lyriker har icke Bernhard Risberg någon öfverman i den nyaste svenska skaldekonsten, och den, som ej beröres af dessa sånger saknar sinne för diktning. --- Det är lång tid, sedan den svenska poesin företett så ädla bilder som Bernad Risberg.

C.D.W: i Posttidningen

I dag är han väl bortglömd som poet (eller är det bara jag som aldrig hört namnet?) och det saknar väl inte grund, tycker jag, men är det någon som ändå vill läsa boken, så lånar jag gärna ut den.

Inger Karlsson tel 08- 644 78 35

Tack Inger för bidraget till Nyckelposten. Redaktionen har läst diktsamlingen och det stämmer ingen Nyckelharpa!

Det närmaste man kommer är "Nyckelpigans spådom" en dikt som verkligen handlar om nyckelpigan (nej inte hon som var portvakt).

Det är kanske så att ordet "nyckelharpa" är spännande, lite trolskt, mystiskt lyriskt och därför kan användas för att få uppmärksamhet och väcka intresse för den eventuelle köparen av boken.

red.

Örnsköldsviks Internationella MUSIK & DANS FESTIVAL 30 juni - 3 juli 1994

100
ÖRNSKÖLDSVIKS STAD 1864-1994

Örnsköldsvik 100 år Det måste firas!

Vi, spelarna och folkdansarna, kommer att fira detta med en stor internationell festival med spelarna och dansarna från när och fjärran.

ARRANGÖRER ÄR:

ANUNDSJÖRINGEN
Eleonore Nordin 0660-504 22

NOLAGILLET
Lennart Sundqvist 0660-133 18

NYBYGGARNA
Nisse Nilsson 0660-158 38

NÄTRAGILLET
Anders Pettersson 0660-312 76

ÖRRINGEN
Eira Ottosson 0660-486 71

Önskas mer information, tag kontakt med någon av ovanstående personer.

Välkommen!

Preliminärt program

TORSDAG DEN 30 JUNI

- Uppvisningar på service- och vädinrättningar.

FREDAG DEN 1 JULI

- Parad genom staden till Arken och jubileumsutställningsområdet i inre hamnen för officiell invigning av festivalen.

- Middag.

- Loggans och buskspel vid Hembygdsgården, Sjölevad.

LÖRDAG DEN 2 JULI

- Dans- och musikgrupper uppstuder i staden och dess omgivning.

- Buskspel i Rådhusparken.

- Gemensamt samlevn med alla dansare, spelarna och övriga intresserade på Folkets Park.

SÖNDAG DEN 3 JULI

- Hägningslokalerna vid Hembygdsgården i Sjölevad av Härnösands stifts biskop.

- Spelmannsturnering vid Hembygdsgården i Sjölevad.

- Svar uppvisning för allmänheten på Nolaskolan.

Lyckad satsning! Det där med limerickar! Ett flertal sådana har inkommit till redaktionen. Här nedan följer två smakprov...

Klaxåsen 93 01 22

En spelman som bor i Klaxåsen,
han spela en låt för ett år sen.
Det gnällde och gnall
mellan sadel och stall,
tills frugan hon ropa: släpp måsen!

Bertil Anteskog Klaxåsen

Forsa 93 01 22

En jämtlänning flytta till Forsa,
med mamma och harpa och storcha.
Han spela en da
det lät inte bra.
Lägg av, bad hans pinade morsa.

Gunnar Wallberg Forsa

BYGGTIPS

C-bas blir: D till G-bas

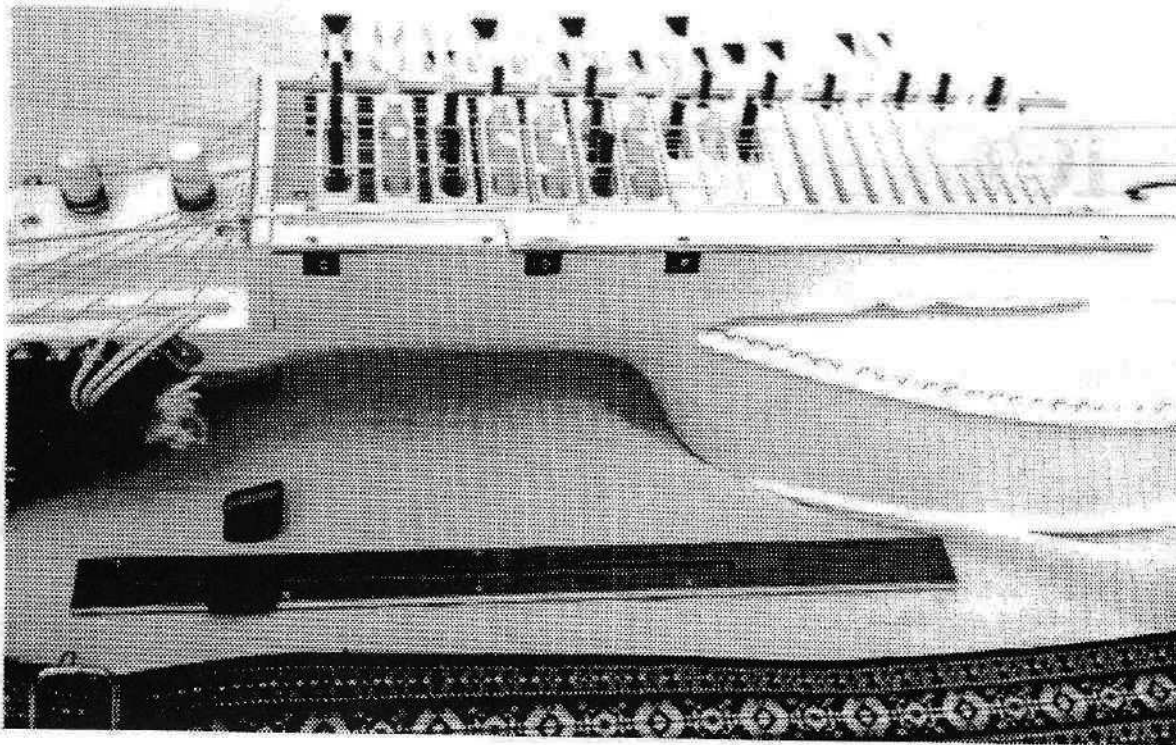
Tage Larsson
Hentorpsvägen 54
541 52 Skövde.

För några år sedan fick jag beställning på en harpa som skulle ha ställbar bas.
Jag löste det på följande sätt.

Som bilden visar finns ett spår i locket (leklådans lock red anm) över knaverändarna.

I spåret löper en löstagbar strängsadel som ligger an mot strängen, C-bassträngen måste vara fästad i den fasta strängsadeln för att ej lyftas ur spår vid C-basläge.

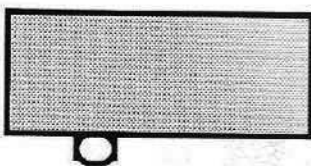
Omställningen går mycket snabbt med vänster tumme.

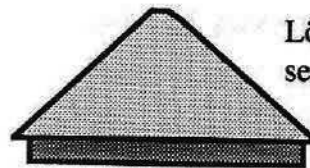
Eftersom det kan vara svårt att se exakt hur spåret och den lösa sadeln ser ut ritar här redaktören en skiss som kanske förtydligar.

Leklådans lock sedd från sidan

Lösa sadeln sedd från kortänden

Lösa sadeln sedd från sidan

Leklådans lock sedd från kortänden

OBS EJ SKALENLIGT

Härnedan följer jaktsignal nr 2. I nästa nummer blir det "Uppbrott". Är det någon i läsekretsen som vet något om jaktsignaler och kan berätta om hur de användes, skriv då till Nyckelposten.

JAKTSIGNAL

Hälsning

Upptecknat av: Johnny Skoog

Datorskrift: Sven Nordin

Klaxåsen, Rätan 930106

Hej!

En utmärkt idé detta med limerickar. Jag skickar tre stycken. Bli det godkänt kanske det kommer fler. F.ö. är Nyckelposten en mycket bra tidning och bättre och bättre tycks den bli. Tack för den!

Vänliga hälsningar
Bertil Anteskog

En fiolspelman ifrån Alsen
klara inte av "Nyckelharpsvalsen"
hans spelkompis sa:
"Du skall inte ha
nyckelharpan tätt intill halsen."

En jämtlänning bosatt i Forsa
han stråken och strängarna korsa
det gnällde och gnall
mellan sadel och stall
LÄGG AV! skrek hans hälsinge-"Storsa".

En riksspeleman i Fruängen
vars fru fick ihop det med drängen
tog saken helt lätt
"det finns andra sätt
jag tar harpan med mig i sängen"

Roligt att höra ! Att det var kul med limerickar.
Det får Ni gärna skicka in fler. Redaktionen är
tacksam för alla bidrag stort som litet.

BYGGTIPS

Örnsköldsvik den 11 februari 1993

Hälsning från Spelmanslaget Nybyggarna. Vi är en grupp likasinnade kamrater som i grupp bygger nyckelharpor och som försöker lära oss att spela folkmusik främst från Norra Ångermanland. Nu är vi mer än femtio kamrater som inte utan bekymmer byggt det tredubbla antalet harpor sedan 1975. Undertecknad har varit bygglédare. Första gruppen byggdes enligt Lundins ritning, nästa grupp i huvudsak enl. Bäckström sen alltmera självständigt formade harpor. Tekniskt har vi ändrat på en del bl a stämskruvar, för egen del två satsar mandolin för att slippa finstämmare och därmed minska spänningar i stallet. Dragpåkänningen i en nyckelharpa är 140 - 150 kg mätt på en harpa med spelsträngar fullstora cello. År 1979 fick vi en hälsning från en duktig Cello och Altviololin-byggare men vår spelledare Kjell Gidlöv, Kantuscher påstod att vi hade för stort stalltryck på våra nybyggda harpor. Vi studerade de två harpor som vi har kvar sen 1700-talet, en enkelharpa och en kon-

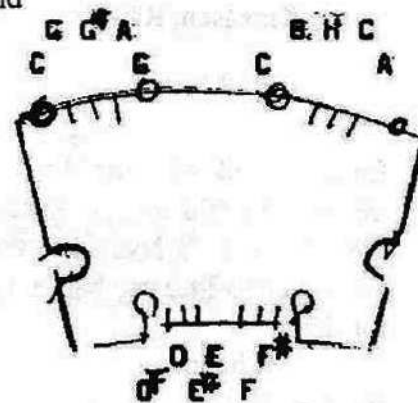
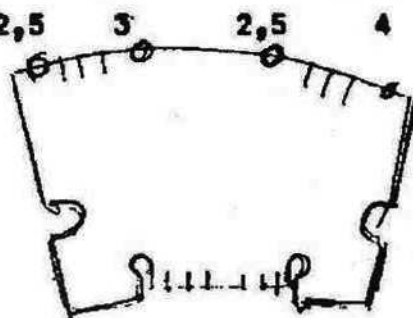
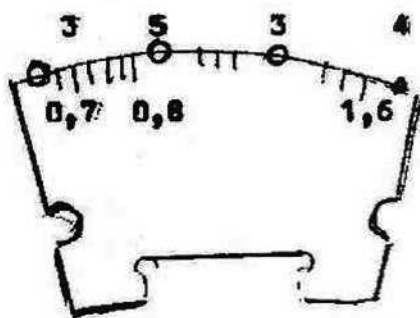
trabas, i båda fallen ligger ett antal resonanssträngar neri och under stallet. Vi har lagt de ospunna strängarna under stallet, fräst ett 30 mm brett spår i halsen 0 djupt vid locket och 3 mm djupt vid sadeln, och borrar 6 stycken hål i sadeln. Min harpa nr 1. har havererat, kontrollmätning visar att ljudpinnen gjort en 1,4 mm djup intryckning i locket, botten i lönn har ej mätbart påverkats. Harpa nr 2, byggd av en bland landets bästa nyckelharpbyggare, havererade på liknande sätt. Den hade förstärkt plats i locket för ljudpinnen. Botten av gran med en intryckning 0,9 mm djup. Båda harpor hade alla resonasträngar uppe på stallet.

Jag har gjort en skiss på uppmätta stalltrycket i kg, på min första harpa med alla strängar uppe på och fullstora Cello spelstr. tryck 26,7 kg.

Min senaste harpa är med ospunna resonanssträngar under stallet och med spelsträngar 1/8 Cello fabr. Superior, stalltryck 12 kg.

Hoppfull vår och fin spelsommar !

Karl-Erik Gidlund

C Al.
G Prim
C "
A 0,50
Spelstr. 15 kg.
Resons 11,7
Totalt 26,7

Spelstr. 1/8 Cello
Superior
Stalltryck 12 Kg

Uppmätning av stalltryck har skett med dynamometer typ fjädervåg, varje sträng har sänkts 1/2 tonsteg vid stallet och med fjädervågen lyfts till rätt tonhöjd.

Resonanssträngarnas stämning kan variera men min harpa står stämningen bra med strängarna stämnda som ovan till höger. Mellan G och C spelstr. kan man få ned pekfingeret för att stämma undre resonanssträngarna.

Hoppas att något kan vara av intresse.

ORDSTÄVLING

						EN SAHL- STRÖM	FISK		RÄTT I SPANIEN	BRASA	
						HÄNG- KRUKOR	FRUKT- TRÄD				
							FINSK DIRIGENT				
					PUR I ÅR					SMEK- NAMN	
											HÖRS FRÅN HARPA
					VARA OBESL- UTSAM				JÄMT- ORD		
					MAKT	GUD					
						ANDRA TONEN			GAMMAL LÄNGD		
KÄR	TRÄF- FAR	BOKSTA- VERAS		EN BRÄHE	I FE- HAND ABSOLUT			KLÄ	MÄTT- STOCK	ÖVERÖST MED TELEFON- SAMTAL	FEL I BLAD
		MISSAR VE OCH ...					PLUN- DRA KRI- TIK				
BEHÖ- VER HARP- SPELARE				FRÅGA		MÅK- TÅDE					SIGILL
IBLAND MUSIK						FILM- PALATS PLÖTS- LIGA			HARP- MÄSTARE KOMAGE		
				FÅGEL	HARP- DEL			SLÅ LARM INGÅNG			
KALLAS FIOL		GÅR ÖVER STRÄNG- ARNA KLOK					ORD- NINGSMAN				GÖR TUPP
LITET BAND	HUR SÅ ?		DENNA TIDNING		PLATS PRO- NOMEN		IFALL ODEN		GJORDE TOS		
							YT- MÄTT		TÄNDA		
BLIR SÄLLAN HARP- VIRKE						BORD- LAGGAS			SEK- TION		

Det var ju ett tag sedan Nyckelposten hade korsordstävling. Eftersom det nu finns nyckelharpspelare som är korsordskonstruktörer och tecknare så måste ju detta resultera i att Nyckelposten får ett eget kryss.

Den först öppnade rätta lösningen vinner en CD-skiva.

Senast den 30:e maj vill vi ha din lösning.

Adressen är:

Sven Nordin

Vallavägen 38

136 41 Haninge

Korsordskonstruktör: Hasse Ruta

SVARTLÖSA HÄRADS SPELMANSLAG, Upplands sydligaste. av Janne Eneqvist.

Det var en gång (1976) en ensam "nybörjarharpa" som i sin lokala jakt på spelkamrater hamnade i Nacka Hembygdsgille vars repertoar bestod, förutom Äppelbo gånglåt, av folk- och gammeldanslåtar i A- D- och G-dur. Fiolernas dominans var total. Att få gehör för enkla uppländska nyckelharpslåtar i C- dur var näst intill omöjligt. "Operation gör något åt detta" inleddes.

1983 Byggkurs nyckelharpor.	1989 Bosse Karlsson övertar spelledarrollen efter Janne Eneqvist.
1984 Spelkurs.	
1985 Svartlösa Härads Spelmanslag bildas.	1991 Byggkurs nyckelharpor.
1986 Byggkurs nyckelharpor.	1992 Spelkurs nybörjarharpor, 14st.
1987 Spelkurs nybörjarharpor.	

Så här fungerar dagens Svartlösa: Vi tränar varje måndag i skurustugan, Nacka. Ett hus med många stora rum. Vi har delat in oss i tre grupper, "finliret", "rövargänget" och "nybörjarna", totalt ca 30 personer. Den gemensamma repertoaren inriktas mest på gammeldanslåtar med plats för polskor naturligtvis.

Svartlösa Härads Spelmanslag (nästan alla) med kursdeltagare.

Foto: B. Svensk.

Eftersom vi tillhör Nacka Hembygdsgille spelar vi på deras offentliga danser, uppvisningar och på föreningens utlandsresor. Spelmansstämmor i Nacka och på Värmdö är ett måste. Det har även varit populärt med nyckelharpor som underhållning när företag i stor Stockholms området har haft utlandsgäster på besök. Bröllopsspelningar i kyrkan får vi heller inte glömma bort.

Ända sedan starten 1984 har vi till varje termin inbjudit någon i harpkretsar, känd auktoritet. Dessa personer har inspirerat oss mycket. Under 1993 kommer gruppen att integreras med ytterligare 6 harpor från en annan kurs. Inspiration genom omväxling och nya ideer blandat med stor envishet har gjort att våra sammankomster alltid är smånojsigt roliga.

Bosse Karlsson, spelledare.
Janne Eneqvist, ej längre ensam harpa.

BERTIL SVENSK'S BILDSIDA

Va ska vi ta för låt
nurå...?

Hmm C-dur...?

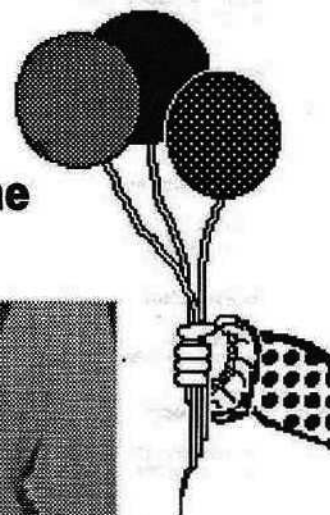

Leif Nygren Hasse Ruta

"TORSDAGSTRÄFF"

fredagen den 22/1 -93

Christer Kvarne glad jubilar

PRESSTOPP

Lövstabruk 2/2 1993

Hej

Här kommer en hälsning från

FOLKMUSIKKONSULENTERNA I UPPSALA LÄN tel 0294 310 22, 0295 300 35
Lillemor och Leif Alpsjö, Gamla Brukslagårn, Lövstabruk, 810 65 SKÄRPLINGE

Vi vill gärna berätta om vad vi gjort under vår första tid som konsulenter och vad vi har för planer för den närmaste framtiden.

Vi tillträdde tjänsten 15 maj -93, anställda av C-landstinget och Tierps kommun och med bidrag från statens kulturråd. Det är både ovant och trevligt att vara anställda efter 18 års frilansande - Lillemor har 50% och Leif 25% tjänst. Vår närmaste chef är Ola Person vid Tierps musikskola. Vi drar åt samma håll och vi har det väldigt trevligt tillsammans.

Kontorslokaler fick vi i den vackra, ny-rustade brukslagårn i Lövstabruk och med en bekant spelmans hjälp inredde vid den med fina kontorsmöbler till lägsta pris. Av praktiska skäl arbetar vi ännu mest i vår bostad, men avsikten är att vi ska finnas i Lövstabruk ett par dagar i veckan. Hälsa gärna på, men ring före så att vi är där.

Det första halvåret har vi ägnat mycken tid åt att bygga upp kontakter med musikskolor, kulturförvaltningar, studieförbund, föreningar och organisationer, enskilda personer och många andra. Dess bättre har vi känt oss välkomna överallt.

Spelträffar

Hösten -92 höll vi fem välbesökta spelträffar i vårt kontor. Nu i vår håller vi ytterligare fem träffar och då med inbjudna spelmän. Hasse Gille var vår förste gästspelman. Då fick vi inte plats i vårt kontor utan flyttade upp i en större lokal "på skullen". Följande träffar är 17/2 med Bosse Larsson, 17/3 Harry Hedbom pratar om fiol- och nyckelharpbygge, 21/4 Sture Sahlström och 12/5 Sture Andersson. Gratis. Ta med eget fika.

Höststämman

Tillsammans med spelmansförbundet ordnade vi höststämman på Upplands Nation 22/11. Den blev så lyckad att vi gör om den 31/10 i år med ungefär samma uppläggning.

Väcker ovanstående idéer hos dig? Vill du arrangera något liknande där du bor? Hör i så fall av dig. Vårt arbetsdistrikt är länet och vi är till för dig, som är intresserad av folkmusik eller -dans. Vi bistår gärna grupper, föreningar och organisationer.

Spelmansstämma i Lövstabruk 22/5

Lövstabygdens spelmän med Sture Andersson i spetsen inbjuder till spelmansstämma. Gott om plats för camping och husvagnar. Med våra rymliga lokaler är vi helt oberoende av vädret.

Barn- och ungdomsläger i Lövstabruk

Två veckoslutsläger planerades i höstas men blev inte av. Nu gör vi nytt försök i februari och mars. Just i dagarna har vi fått in de första anmälningarna. Det tidigare Wik-läger förläggs också till Lövstabruk 15-16/5.

Barn- och ungdomsläger i Österbybruk

Vi har bistått Österby folkdanslag i planeringen av deras barn- och ungdomsläger i veckan före den stora spelmansstämman.

Inspelning

Leif skall bistå ett spelmanslag vid inspelning av en kassett.

"Brödspelmän"

27/1 träffades vi, några yrkesverksamma spelmän, i ett första möte för att se om vi tyckte att vi hade något gemensamt. Det hade vi uppenbarligen. Nytt möte blir 7/4. Se särskild artikel och annons.

Tierps spelmanslag

har beställt en endagskurs i Lövstabruk med inriktning på finlir och kvalitet.

Spelmanslag för musikskolan

I Tierps kommun har vi idag många elever på fiol och nyckelharpa. För dem skall vi bilda spelmanslag ledda av några spelkvinnor från trakten.

Planer finns på

klarinettkurs, körstämma, bordunstämma, spelledarkurs, kassett med barnvisor, folkmusikdag på Upplandsmuséet, kurs för ett amerikanskt spelmanslag och mycket annat.

HJÄRTLIGA SPELMANSHÄLSNINGAR